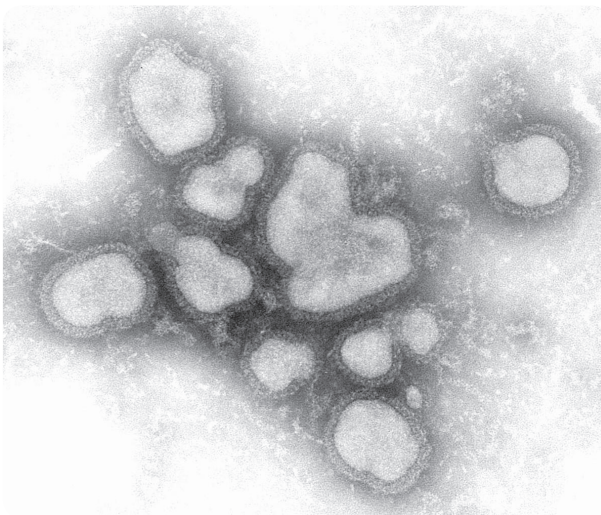

RISKER I UPPSALA LÄN 2015

KORT OM LÄNSSTYRELSENS RISK- OCH SÅRBARHETSANALYS

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Risk- och sårbarhetsanalysen ger en bild av vilka risker, hot och sårbarheter som finns i Uppsala län och vilken förmåga vi har att motstå och hantera dessa, så att krisberedskapsarbetet kan inriktas på ett effektivt sätt. Den regionala risk- och sårbarhetsanalysen omfattar såväl Länsstyrelsen som myndighet, som länet och är en del av en ständigt pågående process för att bygga upp en god krisberedskap i länet. Syftet med risk- och sårbarhetsanalysen är att den ska utgöra en grund för det förebyggande krisberedskapsarbetet i länet.

Kortversion av löpnummer 2015-08 Länsstyrelsens Meddelandeserie 2015

Eget löpnummer 2016-07 Meddelandeserie 2016

Länsstyrelsen i Uppsala län

BÄVERNS GRÄND 17

751 86 Uppsala

Tfn: 010-22 33 000 (vxl)

E-post: uppsala@lansstyrelsen.se

Internet: www.lansstyrelsen.se/uppsala

ISSN 1400-4712

Du hittar rapporten som pdf-fil på vår webbplats www.lansstyrelsen.se/uppsala

RISKER I UPPSALA LÄN 2015

OCH KONSEKVENSER FÖR SAMHÄLLET

INLEDNING

INLEDNING

När kriser inträffar i samhället, sker det sällan som isolerade händelser. Ofta behöver flera samhällsaktörer involveras samtidigt för att hantera krisen och se till att konsekvenserna blir så små som möjligt. En viktig del i det förebyggande krisarbetet är att identifiera möjliga hot och risker för att kunna förbereda samhället på bästa sätt. Varje år sammanställer länsstyrelsen en regional risk- och sårbarhetsanalys. Risk- och sårbarhetsanalysen ska ge en samlad bild över vilka risker som finns i Uppsala län, samt beskriva vilken förmåga som finns för att motstå och hantera dem.

Viktiga lokala och regionala aktörer i krishanteringssystemet är länets kommuner, länsstyrelsen, landstinget och Polismyndigheten. Utifrån händelse kan även andra aktörer bli inblandade. Aktörerna har alla ett eget ansvar, men för att hanteringen ska fungera så krävs samverkan aktörerna emellan, både före, under och efter krisen. Länsstyrelsen har i detta sammanhang en samordnande roll.

Årets risk- och sårbarhetsanalys behandlar ett brett spektrum av olika risker. Analysen beskriver bland annat en olycka vid Forsmarks kärnkraftverk med stort utsläpp av radioaktiva ämnen, men även andra farliga verksamheter, exempelvis så kallade Seveso-anläggningar, dammar och gruvhål.

Andra risker som beaktats är kopplade till konsekvenser av pågående klimatförändringar. Ett varmare klimat kan påverka vårt dricksvatten, skapa en ökad risk för värmeböljor och skogsbränder, generera fler skyfall och medföra en ökad risk för spridning av smittsamma sjukdomar.

Detta är en kortversion av Regional risk- och sårbarhetsanalys för Uppsala län 2015 vilken syftar till att belysa de viktigaste punkterna från årets rapportering.

UPPSALA LÄN

Storlek: 7 037 km²

Invånare: 353 072 personer

Kommuner: Uppsala, Enköping, Knivsta,
Håbo, Östhammar, Tierp, Älvkarleby och Heby.

UPPSALA LÄN

LOGISTIK OCH TRANSPORT

Uppsala län är idag ett av Sveriges mest expansiva län. Närheten till Stockholm och övriga Mälardalen gör regionen till en del av ett omfattande arbetsmarknadsområde och ett stort antal människor pendlar dagligen inom eller över länets gränser. Järnvägssträckan mellan Uppsala och Stockholm är en av landets mest trafikerade. En del av tågtrafiken utgörs även av transporter med farligt gods.

Genom länet går ett antal större vägar, såsom E4 och E18. E4 är Uppsalas viktigaste transportled för biltrafik. Väg 288 har stor betydelse för de regionala och lokala transporterna.

FARLIGA VERKSAMHETER

Det finns i Uppsala län flertalet anläggningar som hanterar farliga ämnen. I länet finns också Forsmarks kärnkraftverk. Ett haveri vid kärnkraftverket med stora utsläpp av radioaktiva ämnen kan leda till svåra konsekvenser för människor samt för jordbruks- och livsmedelsproduktionen, både i och utanför länet.

ÖVERSVÄMNING

Genom Uppsala tätort flyter Fyrisån. Staden är ett av 18 utpekade områden i Sverige med betydande översvämningsrisk.

LÄNSSTYRELSESNAS UPPDRAG

LÄNSSTYRELSENS UPPDRAG INOM KRISBEREDSKAPEN

Samarbete mellan olika aktörer i samhället är nödvändigt för att effektivt utnyttja befintliga resurser och för att kunna agera gemensamt. Kommunerna har det geografiska områdesansvaret på lokal nivå, länsstyrelserna på regional nivå och regeringen på en nationell nivå. Vid en kris ska aktörer med områdesansvar se till att samordningen mellan alla som är inblandade i hanteringen fungerar. Länsstyrelsen ska vara en sammanhållande länk mellan lokala aktörer och den nationella nivån – före, under och efter en kris.

I händelser som kräver omfattande räddningsinsatser kan länsstyrelsen ta över ansvaret för den kommunala räddningstjänsten. Vid utsläpp av radioaktiva ämnen är länsstyrelsen ansvarig för räddningstjänst, men har även ansvar för sanering och att informera berörda. Tillsammans med Strålsäkerhetsmyndigheten har Länsstyrelsen i Uppsala län även tillsynsansvar över verksamheten på Forsmarks kärnkraftverk med det övergripande syftet att säkerställa att verksamheten bedrivs enligt gällande tillstånd.

Länsstyrelsen är även den högsta civila totalförsvarsmyndigheten i varje län. Totalförsvaret utgörs både av militär och av civil verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig.

Länsstyrelsen har ett ansvar att bistå Jordbruksverket vid hantering av smittsamma djursjukdomar.

Länsstyrelsen har tillsynsansvar inom länet i enlighet med lagen om skydd mot olyckor (LSO).

SAMHÄLLSVIKTIG VERKSAMHET

SAMHÄLLSVIKTIG VERKSAMHET

ETT FUNGERANDE SAMHÄLLE – ÄVEN UNDER KRIS

Samhället ska fungera även i krissituationer. Den verksamhet som är samhällsviktig ur ett krisberedskapsperspektiv ska prioriteras både i förberedelsearbetet och vid hanteringen av en samhällsstörning.

Inom länet finns en mängd samhällsviktiga verksamheter som är av betydelse för befolkningens liv och hälsa, samhällets funktionalitet, grundläggande värden samt egendom och miljö. Dessa verksamheter måste kunna bedrivas även vid en samhällsstörning. En del verksamheter är samhällsviktiga på lokal nivå, andra på regional eller nationell nivå.

Mycket av den samhällsviktiga verksamheten upprätthålls av privata och frivilliga aktörer, därför är även dessa viktiga för utvecklingen av länets krisberedskap.

Den samhällsviktiga verksamheten indelas i elva samhällssektorer:

- Energiförsörjning
- Finansiella tjänster
- Handel och industri
- Hälso- och sjukvård samt omsorg
- Information och kommunikation
- Kommunalteknisk försörjning
- Livsmedel
- Offentlig förvaltning
- Skydd och säkerhet
- Socialförsäkringar
- Transporter

LÄNETS RISKER

LÄNETS RISKER

Länsstyrelsen har i risk- och sårbarhetsanalysen identifierat ett antal hot och risker inom länsstyrelsens ansvarsområde och inom länet. Riskkategorierna är: naturolyckor, andra olyckor, störningar i teknisk infrastruktur och försörjningssystem, antagonistiska hot, social oro, samt sjukdomar. Nedan presenteras ett urval av de risker som identifierats.

ÖVERSVÄMNING OCH HÖGA FLÖDEN

Uppsala tätort är ett av 18 utpekade områden i Sverige med betydande översvämningsrisk. Översvämning av Fyrisån kan påverka samhället på flera olika sätt. Inom de riskområden som kan påverkas vid ett 50-årsflöde (det vill säga en nivå som kan förväntas vart 50:e år) finns bland annat polishuset, kulturarvsobjekt och förorenad mark. 100-årsflödet berör även sjukhus, vårdcentral samt en större bit av järnväg med riksintresse. Enligt ett beräknat högsta flöde kommer en stor del av centrala Uppsala påverkas av översvämningen, bland annat ett flertal byggnader med viktig samhällsfunktion samt en lång sträcka av järnvägen.

SKYFALL

Årsmedelnederbörden i länet förväntas öka succesivt. Den tydligaste ökningen av nederbörd sker vintertid. I Uppsala län är en ökning av kraftiga regn att vänta, framförallt korttidsregn. Dagvatten- och avloppssystemen kommer att påverkas vid en ökning av kraftig nederbörd. Många av de system som finns i länet idag är underdimensionerade och får problem vid stora regnmängder.

Längs upplandskusten förväntas medelhavsvattenståndet öka med 28 centimeter till slutet av seklet, med antagandet att det sker en global höjning av havsnivån på en meter.

KÄRNTEKNISK OLYCKA

Den tydligaste riskbilden för Uppsala län, och den med störst konsekvenser, är ett plötsligt uppkommet haveri i Forsmarks kärnkraftverk med stort utsläpp, där haverifiltret inte fungerar. Detta scenario förutsätter dock att det uppstår en serie av fel i de tekniska systemen. Händelsen kan, beroende på vindriktning, nederbörd och årstid, under olyckliga omständigheter, och om inga skyddsåtgärder vidtas, orsaka dödsfall närmast kraftverket på grund av strålning samt ett stort antal strålskadade personer. Jordbruk och livsmedelproduktion skulle drabbas av mycket svåra konsekvenser även i andra län än Uppsala. Händelsen skulle kunna göra områden olämpliga att bo i under lång tid efter olyckan.

DAMMBROTT

Det finns omkring 200 dammar i Uppsala län. Sex av dessa dammar har idag klassificeringen 1, vilket är den näst högsta riskklassen. Risken för dammbrott i Uppsala län är låg idag och bedöms också minska i framtiden på grund av ökad avdunstning och en vårflod med lägre flöden som är mer utdragen över tid.

Om ett dammbrott skulle inträffa i någon av de större dammarna skulle det leda till allvarliga konsekvenser för människors liv och hälsa, för samhällets funktionalitet och för egendom och miljö.

STÖRNINGAR I DRICKSVATTENFÖRSÖRJNINGEN

Hälften av Sveriges kommunala vattenförsörjning kommer från ytvatten (sjöar och rinnande vatten) och den andra hälften kommer från grundvatten. I Uppsala län kommer den övervägande delen av dricksvattnet från grundvatten. Endast en kommun har egna ytvattentäkter och tar sitt vatten från Mälaren. De största grundvattentäkterna i länet finns i Uppsalaåsen. Generellt är reningstekniken för grundvatten enkel då råvattnet är av god kvalitet från början. I Uppsala län förekommer en del miljögifter i grundvattnet, exempelvis perfluorerade alkylsyror, tetrakloreten och BAM. Detta har lett till investeringar i dyra reningstekniker i Uppsala och Gimo. Risken för att något ska drabba vårt dricksvatten är

särskilt hög i vattentäkter med stor urban påverkan och stark expansion. Att det redan förekommer allvarliga föroreningar i några av vattentäkterna visar att dessa vattentäkter är sårbara till skillnad mot vad man tidigare antagit.

STÖRNINGAR I EL- OCH BRÄNSLEFÖRSÖRJNING SAMT ELEKTRONISKA KOMMUNIKATIONER

Hela samhället har ett mycket stort elberoende idag och drabbas hårt om ett längre elbortfall inträffar. Elavbrott kan orsakas av många olika faktorer som tekniska fel, oväder, handhavandefel sabotage eller elbrist. Elbrist inträffar om produktionen understiger konsumtionen. För att möta en situation med elbrist drevs under 2011 med uppdatering 2015 ett nationellt projekt i länets kommuner, Styrel. Syftet var att identifiera och prioritera elanvändare inom samhällsviktig verksamhet. I händelse av elbrist frångöps de elanvändare med lägst prioritet först så att de samhällsviktiga elanvändarna får elleverans så långt det är möjligt.

Även elektroniska kommunikationer och bränsleförsörjning har beaktats i årets risk- och sårbarhetsanalys. Tillsammans med elförsörjningen är elektroniska kommunikationer direkt avgörande för att upprätthålla normala funktioner i samhället och en situation med bränslebrist skulle leda till stora konsekvenser för samhället.

SOCIALA RISKER

Med sociala risker menas sannolikheten för oönskade händelser, beteenden eller tillstånd, med ursprung i sociala förhållanden, som har negativa konsekvenser för det som bedöms vara skyddsvärt.

Sociala och politiska konflikter med våldsinslag uppmärksammas ofta som tecken på social oro. På flera platser i landet har upplöpsliknande händelser förekommit. Den här typen av händelser äger ofta rum i förorter eller i stadsdelar som präglas av segregation, fattigdom, trångboddhet och alienation. Uppsala län är inget undantag. Konsekvenser av konflikterna kan ta sig olika uttryck och kan påverka det som bedöms vara skyddsvärt negativt. Länsstyrelsen i Uppsala län arbetar med att förbättra möjligheterna att identifiera social oro i samhället samt att utveckla metoder för att förebygga och hantera sociala risker.

KLIMATFÖRÄNDRINGAR

En successiv ökning av årsmedeltemperaturen kommer att ske under innevarande sekel i Uppsala län. I medeltal förväntas en ökning av temperaturen med tre till fem grader av årsmedeltemperaturen till slutet av seklet. Vintertemperaturen beräknas öka med sex grader.

Länsstyrelsen i Uppsala län bedriver sedan 2009 ett arbete med att anpassa samhället till ett förändrat klimat. Det är ett långsiktigt arbete med fokus på att undvika att samhället bygger in sig i strukturer som blir sårbara i ett förändrat klimat. Särskilt viktigt är det gällande samhällsviktiga verksamheter som ligger inom sårbara områden redan idag och som kan bli mer utsatta i ett förändrat klimat.

PÅGÅENDE ARBETE

PÅGÅENDE ARBETE

SAMVERKAN

I Uppsala län finns nätverk för krissamverkan både på övergripande och på operativ nivå. Syftet med krissamverkan är att skapa förutsättningar för att samhällets aktörer ska kunna hantera kriser som kräver gemensamma åtgärder eller samordning av insatser.

Länsstyrelsen i Uppsala län ingår även i det interregionala nätverket Övergripande samverkan i Mellansverige (ÖSAM). Samarbetet syftar till att minska sårbarheten och höja krishanteringsförmågan i de län som ingår i gruppen. Detta sker genom gemensamma inriktningar, utbyte av erfarenheter och kunskap, samverkan vid planering och gemensamma projekt.

ÅTGÄRDER

För att hela tiden upprätthålla och vidareutveckla samhällets beredskap så genomförs och planeras ett antal åtgärder kopplade till identifierade risker och brister. Länsstyrelsen arbetar löpande med utbildningar och övningar för att stärka länsstyrelsens krisberedskapsorganisation eller andra berörda samhällsaktörer. Det genomförs även ett antal projekt för att stärka samhällets beredskap inom särskilda områden där framförallt aktörer från krisberedskapsnätverken är delaktiga. Under 2015 genomfördes projekt till exempel inom områdena: samordning och ledning, social oro och civilt försvar.

Vidare har beredskapen stärkts bland annat genom installationer av fasta mätstationer runt Forsmarks kärnkraftverk samt genom den Regionala handlingsplanen för klimatanpassning och Riskhanteringsplanen för översvämning av Fyrisån i Uppsala stad med mera.

FRAMTIDEN

Att planera för framtiden är en utmaning. Samhällets krisberedskap måste kunna ställa om och anpassa sig efter hur samhället förändras. Vi lever idag i ett informationssamhälle där vi

hela tiden är beroende av elektroniska kommunikationer, vilket leder till att vi blir sårbara för nya typer av hot och risker. Informationssäkerhetsarbetet är under 2016 ett prioriterat område hos länsstyrelsen.

Länsstyrelsen har sedan 2009 arbetat med anpassningen till ett förändrat klimat. Detta är ett långsiktigt arbete som fortsatt kommer att vara ett prioriterat område på länsstyrelsen.

Länsstyrelsen arbetar ständigt med att ytterligare stärka den egna krisberedskapsförmågan och förmågan att avvärja och hantera krishändelser som kan komma att uppstå i länet. Risk- och sårbarhetsanalysen är ett viktigt verktyg för att utvärdera och vidareutveckla länsstyrelsens och länets krisberedskap, samt för att öka kunskapen om de hot och risker som förekommer i länet.

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

POSTADRESS 751 86 Uppsala GATUADRESS Bäverns gränd 17

TEL 010-22 33 000 (vxl) FAX 010-22 33 010

E-POST uppsala@lansstyrelsen.se WEBBPLATS www.lansstyrelsen.se/uppsala